Analýza efektivity vynakladania výdavkov na znalcov, tlmočníkov, prekladateľov a činnosti niektorých právnických profesií

Analýza je vypracovaná na základe úlohy B.23. uznesenia vlády SR zo 17. novembra 2010 č. 805 uloženej ministerke spravodlivosti Slovenskej republiky *„prehodnotiť výšku poplatkov, resp. náhrad vyplácaných podľa vyhlášky č. 491/2004 Z. z. o odmenách, náhradách výdavkov a náhradách za stratu času pre znalcov, tlmočníkov a prekladateľov v znení neskorších predpisov, vyhlášky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov, vyhlášky č. 31/1993 Z. z. o odmenách a náhradách notárov v znení neskorších predpisov a vyhlášky č. 288/1995 Z. z. o odmenách a náhradách súdnych exekútorov v znení neskorších predpisov“*.

A1) Všeobecná analýza čerpania vybraných výdavkov štátneho rozpočtu v rokoch 2006 – 2010

Čerpanie vybraných výdavkov štátneho rozpočtu v rokoch 2006 – 2010 v obvodoch jednotlivých krajských súdov

Výdavky	Rok	KS Bratislava	KS Trnava	KS Trenčín	KS Nitra	KS Žilina	KS Banská Bystrica	KS Prešov	KS Košice	ŠTS	Sumár (v eurách)
Znalečné	2006	158 789	125 306	99 908	182 910	154 796	167 048	146 446	208 352	2 705	**1 246 260**
	2007	211 323	169 047	214 498	212 928	182 154	233 715	300 777	279 612	4 875	**1 808 929**
	2008	177 023	116 124	140 014	127 998	193 700	150 235	161 486	118 709	4 946	**1 190 235**
	2009	70 499	73 083	65 812	48 469	93 980	78 467	75 729	156 522	5 673	**668 234**
	2010	407 969	284 257	305 445	402 886	348 728	439 515	451 647	559 203	7 269	**3 206 919**
Advokáti	2006	321 481	202 658	292 044	366 516	265 511	632 548	334 688	284 939	3 324	**2 703 709**
	2007	385 684	260 491	498 786	431 785	723 687	952 201	1 194 148	1 307 086	88 413	**5 842 281**
	2008	384 082	191 629	154 745	238 950	233 112	332 271	166 183	130 424	52 519	**1 883 915**
	2009	76 450	127 364	300 132	106 728	463 229	204 841	337 860	244 170	83 156	**1 943 930**
	2010	1 055 348	604 986	1 030 540	1 019 704	1 263 194	2 157 901	1 707 431	2 575 501	136 214	**11 550 819**
Notári	2006	49 026	38 760	16 300	43 130	36 821	53 674	33 328	27 120	0	**298 159**
	2007	45 305	46 727	38 583	55 979	34 951	70 055	64 271	100 600	0	**456 471**
	2008	37 477	35 096	20 588	21 061	31 360	37 559	19 211	12 737	0	**215 089**
	2009	4 749	17 265	11 685	6 908	9 140	14 743	27 129	30 761	0	**122 380**
	2010	100 411	62 116	94 114	159 980	87 889	114 876	94 422	165 923	46 683	**926 414**
Exekútori	2006	0	0	0	0	5 508	0	292	0	0	**5 800**
	2007	24 151	29 519	9 122	35 121	28 459	66 456	15 975	49 694	0	**258 497**

	2008	29 415	7 727	12 059	11 558	11 421	25 768	2 429	5 576	0	**105 953**
	2009	12 216	3 035	3 785	8 211	17 237	15 463	6 113	6 845	0	**72 905**
	2010	40 924	12 995	31 569	111 988	89 551	165 726	94 516	178 872	0	**726 141**
Svedočné	**2006**	11 384	4 840	18 269	16 894	25 024	16 984	16 517	27 243	8 883	**146 038**
	2007	10 335	4 445	122 345	14 324	23 694	19 389	281 186	22 417	10 607	**508 742**
	2008	17 686	5 337	19 048	15 841	24 554	23 194	20 923	21 776	7 789	**156 148**
	2009	15 565	6 964	10 311	21 290	23 059	21 899	17 188	19 037	4 477	**139 790**
	2010	32 550	7 338	23 301	37 976	35 758	36 798	35 837	27 312	0	**236 870**
Tlmočné, preklad. Činnosť	**2006**	71 153	23 826	12 224	36 075	42 669	33 176	12 697	37 182	6 641	**275 643**
	2007	69 097	25 828	23 966	62 288	58 194	41 187	92 344	45 262	7 150	**425 316**
	2008	73 387	25 117	29 270	27 069	49 923	41 091	19 225	26 819	12 891	**304 792**
	2009	38 274	12 612	10 795	35 348	29 350	20 740	7 343	30 766	2 625	**187 853**
	2010	158 686	53 290	81 856	166 682	94 398	112 486	66 437	101 562	0	**835 397**
Náklady na súdne konanie	**2006**	635 984	395 390	438 745	645 525	530 329	903 430	543 968	584 836	21 553	**4 675 609**
	2007	751 159	536 057	907 300	812 425	1 051 139	1 383 003	1 948 701	1 804 671	111 045	**9 300 236**
	2008	701 871	381 030	375 724	442 477	544 070	610 118	389 457	316 041	78 145	**3 856 132**
	2009	246 461	240 323	402 520	226 954	635 995	356 153	471 362	488 101	95 931	**3 135 092**
	2010	1 766 348	1 024 982	1 566 825	1 899 216	1 919 518	3 027 302	2 450 290	3 608 373	190 166	**17 482 560**
Nálezy ústavného súdu	**2006**	309 020	72 446	50 453	14 911	168 259	65 141	28 816	245 891	0	**954 937**
	2007	207 052	65 647	54 864	9 134	109 547	39 508	53 427	288 867	0	**828 046**
	2008	212 756	90 029	19 744	25 419	142 971	69 340	62 686	150 984	0	**773 929**
	2009	167 507	96 996	41 846	23 754	171 320	42 584	32 360	179 999	0	**756 366**
	2010	332 330	133 775	27 170	23 491	202 568	37 700	79 068	291 839	0	**1 127 941**
Spolu výdavky	**2006**	**920 853**	**467 836**	**489 198**	**660 436**	**698 588**	**968 571**	**572 784**	**830 727**	**21 553**	**5 630 546**
	2007	**952 947**	**601 704**	**962 164**	**821 559**	**1 160 686**	**1 422 511**	**2 002 128**	**2 093 538**	**111 045**	**10 128 282**
	2008	**931 826**	**471 059**	**395 468**	**467 896**	**687 041**	**679 458**	**452 143**	**467 025**	**78 145**	**4 630 061**
	2009	**385 260**	**337 319**	**444 366**	**250 708**	**807 315**	**398 737**	**503 722**	**668 100**	**95 931**	**3 891 458**
	2010	**2 128 218**	**1 158 757**	**1 593 995**	**1 922 707**	**2 122 086**	**3 065 002**	**2 529 358**	**3 900 212**	**190 166**	**18 610 501**

Čerpanie výdavkov na vybraných podpoložkách „súdne konanie“ bolo všeobecne za roky 2006 - 2010 ovplyvnené najmä:

a) nízkym objemom pridelených rozpočtových prostriedkov v zákone o štátnom rozpočte v rokoch 2006 - 2010,
b) neuhradenými platbami výdavkov na súdne konanie z titulu nedostatku rozpočtových prostriedkov
c) viazaním rozpočtových prostriedkov Ministerstvom financií SR na základe uznesenia vlády SR č. 93 z 28.1.2009 a č. 460 zo 17.6.2009.

Rok 2006

- Čerpanie v kategórii 630 Tovary a služby 29 700 550 Eur

najpravo.sk

- Z toho náklady na súdne konanie 5 630 546 Eur
- % podiel 18,96 %

Rok 2007

- Čerpanie v kategórii 630 Tovary a služby 40 835 722 Eur
- Z toho náklady na súdne konanie 10 128 282 Eur
- % podiel 24,88 %

V celkovom objeme výdavkov 40 835 722 Eur v kategórii 630 v roku 2007 sú obsiahnuté:
* Osobitným rozpočtovým opatrením Ministerstva financií SR v novembri 2007 pridelené rozpočtové prostriedky vo výške 405 673 Eur, ktoré boli určené ako prvotné výdavky súvisiace so zriadením deviatich okresných súdov od 1.1.2008,
* Osobitným rozpočtovým opatrením Ministerstva financií SR v decembri 2007 boli pridelené rozpočtové prostriedky vo výške 16 298 214 Eur. Prostriedky boli určené na doplatenie 14. platu sudcom na základe rozhodnutia Ústavného súdu Slovenskej republiky za roky 2003 - 2006 (7 818 927 Eur) a zvyšok 8 479 287 Eur bol vyčerpaný na súdne konanie, nálezy Ústavného súdu SR, odškodnenie.

Rok 2008

- Čerpanie v kategórii 630 Tovary a služby 27 790 381 Eur
- Z toho náklady na súdne konanie 4 630 061 Eur
- % podiel 16,66 %

Z celkového objemu výdavkov 27 790 381 Eur bola zabezpečená aj prevádzka a činnosť deviatich zriadených okresných súdov a od 1.4.2008 aj vzdelávacia činnosť Justičnej akadémie v rekonštruovanom objekte v Omšení.

Rok 2009

- Čerpanie v kategórii 630 Tovary a služby 25 607 653 Eur
- Z toho náklady na súdne konanie 3 891 458 Eur
- % podiel 15,20 %

Každoročné znižovanie výdavkov rozpočtu na tieto účely spôsobilo, že súdy a ostatné organizácie rezortu koncom roka 2009 už nemali rozpočtové prostriedky na zabezpečenie základnej prevádzkovej činnosti. Okrem iných neuhradených výdavkov neboli v niektorých prípadoch zaplatené faktúry za poštové a iné služby. Tieto výdavky boli uhradené na úkor rozpočtových prostriedkov roka 2010. Okrem toho súdy a ostatné organizácie rezortu museli uhradiť v jednotlivých prípadoch dodávateľom úroky z omeškania, čo si vyžiadalo ďalšie peňažné prostriedky. Nedostatok rozpočtových prostriedkov od roku 2008 spôsobil, že dochádzalo k celkovému narušeniu financovania súdnych konaní a rozhodovania vo veciach. Na Ministerstve spravodlivosti SR, na krajských a okresných súdoch sa hromadili písomné sťažnosti advokátov, znalcov, tlmočníkov, notárov, prekladateľov. Čiastočne k nepriaznivej situácii prispieva prax súdov pri platení odmien znalcom, keď od účastníkov nie sú vopred vyžadované primerané preddavky na trovy znaleckého dokazovania. V konečnom dôsledku

najpravo.sk

pri rozhodnutí vo veci samej (čo je častokrát o niekoľko rokov) bývajú síce účastníci zaviazaní uhradiť náhradu trov, ktoré štát platil. Tieto prostriedky však plynú do príjmovej časti rozpočtu.

Civilná časť kapitoly vykazovala ku koncu roka 2009 v kategórii 630 Tovary a služby neuhradené platby a záväzky v celkovej výške 10 935 995 Eur, ktoré prešli na ťarchu roku 2010. Išlo o neuhradené platby za:

- znalecké posudky.....1 522 546 Eur,
- právne služby advokátov.....6 479 725 Eur,
- právne služby notárov.....452 847 Eur,
- právne služby exekútorov.....383 954 Eur,
- svedočné .....11 434 Eur,
- tlmočnícku a prekladateľskú činnosť .....362 898 Eur,
- ostatné (poštové poplatky, energie).....886 583 Eur,
- odškodnenie a ostatné na MS SR ..... 836 008 Eur.

Rok 2010

- Čerpanie v kategórii 630 Tovary a služby 43 385 453 Eur
- Z toho náklady na súdne konanie 17 482 560 Eur
- % podiel 40,30 %
- Čerpanie v kategórii 640 Bežné transfery 6 557 337 Eur
- Z toho Nálezy Ústavného súdu 1 127 941 Eur
- % podiel 17,20 %

Čerpanie výdavkov v roku 2010 bolo ovplyvnené najmä osobitnými rozpočtovými opatreniami Ministerstva financií SR v druhom polroku 2010, ktorými boli pridelené rozpočtové prostriedky na zaplatenie neuhradených platieb a faktúr k 31.7.2010 a ďalej za obdobie august až december 2010. Tým ministerstvo spravodlivosti v roku 2010 zabezpečilo splnenie záväzku vyplývajúceho z programového vyhlásenia vlády SR t.j. uhradiť dlhy štátu voči advokátom, znalcom, notárom, tlmočníkom, prekladateľom za ich služby poskytnuté v rezorte spravodlivosti a k 31.12.2010 nie sú vykázané žiadne záväzky.

A2) Špecifická analýza štruktúry jednotlivých výdavkov

Ministerstvo špecificky analyzovalo podrobnejšie štruktúru výdavkov vybraných súdov (Okresný súd Trnava, Okresný súd Košice I, Okresný súd Prešov) vo vzťahu k vyplácaniu odmien, náhrad a poplatkov advokátom, notárom, tlmočníkom, prekladateľom a znalcom. Cieľom bolo podrobnejšie preskúmanie štruktúry výdavkov a ich percentuálne vyjadrenie vo vzťahu k sumárnym údajom, ktoré plynú zo všeobecnej časti analýzy.

Trestné konania - advokáti

	OS Košice I	OS Prešov	OS Trnava

	2009	2010	2009	2010	2009	2010
Odmena	99,85	98,28	91,86	92,28	80,96	68,53
Hotové výdavky	0	0	6,65	7,32	7,4	5,82
Cestovné	0,05	0,69	0,43	0,63	5,53	4,8
Strata času	0,1	1,03	1,06	1,48	6,33	19,63

Civilné konania - advokáti

	OS Košice I		OS Prešov		OS Trnava	
	2009	**2010**	**2009**	**2010**	**2009**	**2010**
Odmena	99,89	údaje nie sú k dispozícii	96,83	96,43	73,96	78,56
Hotové výdavky	0,11		3,17	3,47	6,31	4,66
Cestovné	0		0	0	0,97	0,66
Strata času	0		0	0	4,51	1,1
DPH	0		0	0	14,26	15,02

Znalci

	OS Košice I		OS Prešov		OS Trnava	
	2009	**2010**	**2009**	**2010**	**2009**	**2010**
Odmena	94,78	83,56	údaje nie sú k dispozícii	84,3	85,18	86,06
Hotové výdavky	4,26	16,76		6,05	13,5	13,36
Cestovné	0,59	0,34		0,27	1,32	0,92
Strata času	0,37	0		1,28	0	3,16
DPH	0	0		8,18	0	0

Tlmočníci a prekladatelia

	OS Košice I		OS Prešov		OS Trnava	
	2009	**2010**	**2009**	**2010**	**2009**	**2010**
Odmena	95,7	95,65	údaje nie sú k dispozícii	88,72	91,13	96,28
Hotové výdavky	4,3	4,35		9,67	6,83	3,28
Cestovné	0	0		0	1,58	0
Strata času	0	0		1,61	0,23	0,39

Notári

	OS Košice I		OS Prešov		OS Trnava	
	2009	**2010**	**2009**	**2010**	**2009**	**2010**
Odmena	72,08	55,37	údaje nie sú k dispozícii	54,06	76,27	59,95
Hotové výdavky	27,92	44,63		31,07	10,85	27,53
Cestovné	0	0		0	12,88	12,52
Strata času	0	0		0	0	0
DPH	0	0		14,5	0	0

Zo špecifickej časti analýzy vo všeobecnosti vyplynulo, že pri výdavkoch na advokátov v trestnom konaní je zrejmá tendencia ustanovovať v prípadoch nutnej obhajoby najmä tzv. miestnych advokátov, čo je dané však možno špecifickým zameraním sa na súdy, kde sa v blízkosti nachádza ústav na výkon väzby. Z hľadiska štruktúry výdavkov teda vždy viac ako 90% tvorí odmena advokáta. V civilných konaniach je tendencia podobná, aj keď je možné vidieť už menší pomer odmeny na celkových výdavkoch, ktorý odhadujeme, že sa pohybuje spravidla okolo 70% - 90%. Pri znalcoch odhadujeme, že odmena znalca sa na celkových výdavkoch podieľa 80% - 90%, čo je zrejme tiež spôsobené tendenciou poverovať vypracovávaním znaleckých posudkov najmä znalcov v obvode súdu. Pri prekladateľoch a tlmočníkoch sa ich odmena na celkových výdavkoch podieľa približne 90%. Po špecifickej analýze výdavkov na notárov je možné postrehnúť tendenciu medziročného znižovania podielu odmeny na celkových výdavkoch, čo je zrejmé spôsobené stagnáciou výšky odmeny a zvyšovaním sumy hotových výdavkov notárov.

B) Analýza opatrení

Všeobecne je možné uviesť, že cieľom prípadných opatrení by mala byť optimalizácia výdavkov štátu súvisiacich so súdnymi konaniami a zameranie sa na tie výdavky, ktoré sú vynakladané neefektívne resp. nie je dôvodné, aby ich znášal štát. Vzhľadom na zadanie úlohy je vhodné rozčleniť analýzu do viacerých samostatných častí, v ktorých je opodstatnené samostatne analyzovať možnosti zefektívnenia výdavkov vo vzťahu k do úvahy prichádzajúcim opatreniam.

1./ Notári

1.1) Právna úprava - vyhláška č. 31/1993 Z. z. (NT), občiansky súdny poriadok (OSP), zákon o súdnych poplatkoch (ZoSUP)

1.2) Všeobecné zhodnotenie – malý priestor na zlepšenie stavu verejných financií, nízky podiel na výdavkoch rozpočtu

1.3) Priame opatrenia

1.3.1) Príjmy

O prehodnotení výšky súdnych poplatkov vzťahujúcich sa na prejednanie dedičstva je možné uvažovať s poukazom na položku 18a ZoSUP najmä pokiaľ ide o spoplatnenie návrhu na prejednanie dedičstva o novoobjavenom majetku, kde minimálna sadzba súdneho poplatku predstavuje v súčasnosti 6,50 EUR. Zvýšenie sadzby môže prispieť aj k procesnej disciplíne účastníkov a ochrane veriteľov, ktorí mali pohľadávky voči poručiteľovi a z dôvodu nedostatku majetku poručiteľa zistenému v (základnom) dedičskom konaní neboli uspokojené.

Ďalej je možné uvažovať o prehodnotení základu pre vyberanie súdneho poplatku za konanie o dedičstve vo vzťahu k zmene základu pre vyrubovanie súdneho poplatku z „čistej hodnoty dedičstva“ na „všeobecnú hodnotu aktív dedičstva“ s prípadným znížením sadzby. V súčasnom stave sa ako základ pre vyrubovanie súdneho poplatku uvažuje s čistou hodnotou majetku dedičstva, čo zodpovedá v pomeroch súkromného práva pojmu imanie (aktíva mínus pasíva). Podstatou nesporového dedičského konania nie je primárne riešenie pasív dedičstva, ale zabezpečenie prechodu aktív dedičstva na dedičov. Vzhľadom na nesporový charakter konania je aj problematické s definitívnou záväznosťou určiť (deklarovať), či určitý záväzok má byť uspokojený s majetku patriaceho do dedičstva a či sa tak v budúcnosti naozaj stane. To vytvára neistotu v určení základu pre vyberanie poplatku. Je teda odôvodniteľné, aby sa základ pre vyrubenie súdneho poplatku predstavovali „aktíva“ dedičstva. Pomer, v akom by sa dedičia podieľali na úhrade súdneho poplatku, by sa určoval podľa čistej hodnoty nadobudnutého dedičstva resp. je možné uvažovať o zavedení spoločnej a nerozdielnej povinnosti dedičov na zaplatenie súdneho poplatku za dedičské konanie (t.j. vonkajší vzťah dedičia - štát). Vo vnútornom vzťahu by sa dedičia vysporiadali podľa veľkosti podielov na čistej hodnote dedičstva, čo by mohlo priniesť zníženie administratívnej záťaže pri vymáhaní súdnych pohľadávok a čiastočné zvýšenie príjmov.

1.3.2) Výdavky

V zmysle § 140 ods. 3 OSP hotové výdavky a odmenu notára v niektorých prípadoch platí štát. Priamy priestor na úsporu poskytuje prehodnotenie ustanovenia § 11 NT, v zmysle ktorého odmena za úkony vykonané v konaní o dedičstve, ktoré bolo zastavené, je 13 eur. Vzhľadom na „monopol" postavenia notárov pri prejednávaní dedičstva je možné uvažovať o zrušení tejto položky vo vzťahu k povinnosti štátu platiť notárovi odmenu v týchto prípadoch. V konaniach o dedičstve, kde konanie bude zastavené z dôvodu, že poručiteľ nezanechal majetok (§ 175h OSP) bude mať notár nárok len na náhradu hotových výdavkov, ktoré by vzhľadom na tendenciu nárastu v poslednom období bolo dôvodné podrobnejšie upraviť.

1.4) Nepriame opatrenia

V rámci nepriamych opatrení je možné uvažovať o naviazaní odmeny notárov na „všeobecnú hodnotu aktív dedičstva" v spojení s adekvátnym znížením sadzieb aj z iného pohľadu. (V súčasnom znení § 11 a 13 NT nie je úplne zrejmé, či sa odmena má vypočítavať z čistej hodnoty dedičstva, alebo majetku t.j. aktív dedičstva. V praxi sa vypočítava z čistej hodnoty dedičstva). V súčasnom stave naviazania odmeny notára len na čistú hodnotu dedičstva (aj s poukazom na § 175k ods. 3 OSP) nie je notár motivovaný viesť účastníkov dedičského konania v k vyporiadaniu pasív dedičstva v rámci tohto konania, keďže to má zjavne vplyv na výšku jeho odmeny, čo je spôsobilé odraziť sa následne určitou mierou na počte vecí prejednávaných súdmi v sporových konaniach a aj na právnej neistote dedičov. Je vhodné uvažovať s motiváciou notára na vyporiadanie aj pasív dedičstva už v rámci dedičského konania, pričom do úvahy by prichádzala zmena právnej úpravy umožňujúca riešiť pasíva dedičstva v rámci konania o dedičstve mediačnými postupmi.

2./ Znalci, tlmočníci a prekladatelia

2.1) Právna úprava – z č. 382/2004 Z.z. (ZZTP), vyhl. č. 491/2004 Z.z. (ZT), Občiansky súdny poriadok (OSP), Trestný poriadok (TP)

2.2) Všeobecné zhodnotenie – malý priestor na zlepšenie stavu verejných financií priamymi opatreniami. Čiastočný priestor na zlepšenie efektívnosti vynakladaných prostriedkov nepriamymi opatreniami. Odmena za znaleckú, tlmočnícku a prekladateľskú činnosť bola stanovená ZT od 1.9.2004, pričom odvtedy nebola valorizovaná. Už v tom čase aplikačná prax signalizovala, že odmena dostatočne nezohľadňuje potrebu rozsiahlych a náročných vedomostí znalca pri výkone jeho činnosti v spojení s potrebou primeraného, avšak finančne náročného prístrojového vybavenia v niektorých odvetviach. Táto skutočnosť sa spolu so značne vysokými nárokmi kladenými na výkon znaleckej, tlmočníckej a prekladateľskej činnosti javí ako značnou prekážkou toho, aby štát garantoval vysokú kvalitu týchto služieb. Najmä v prípade znalcov je potrebné uvažovať skôr s primeraným zvýšením sadzieb tarifných odmien. V opačnom prípade hrozí nebezpečenstvo, že postupne značná časť kvalitných nebude mať záujem na výkone tejto činnosti. V súčasnosti Ministerstvo spravodlivosti SR

zaznamenáva značný pokles znalcov v menej lukratívnych odboroch (napr. geodézia a kartografia) , a zároveň značný nárast v niektorých odboroch (napr. stavebníctvo). Účelom by však malo byť udržanie prijateľného stavu znalcov vo všetkých odboroch.

2.3) Priame opatrenia

2.3.1) Príjmy

Priamym príjmom štátu je správny poplatok za zápis do zoznamu znalcov, tlmočníkov a prekladateľov v sume 165,50 eura (položka 5 prílohy zákona NRSR č. 145/1995 Z.z. o správnych poplatkoch). Akékoľvek zvyšovanie tohto poplatku by prinieslo len zanedbateľný príjem štátnemu rozpočtu a preto takéto opatrenie nie je možné odporučiť.

2.3.2) Výdavky

2.3.2.1) Znalci

Ako optimálne riešenie v súčasnom stave sa nejaví priamo a plošne znižovať sadzby odmien za znalecké úkony. V najkrajnejšom prípade je možnú uvažovať s čiastkovým znížením vybraných položiek tarifnej odmeny – napr. v § 5b ZT (prevzatie a prvotné oboznámenie sa so spisom – 19,92 EUR), s určitými úsporami vo vzťahu k mandatórnym výdavkom orgánov verejnej moci, či prípadne znížením sadzby odmeny pre znalcov z v odbore zdravotníctvo a farmácia a odboru právne vzťahy k cudzine zo súčasnej výšky 19,92 EUR/hod. na štandardnú odmenu 13,28 EUR/hod, ktorá sa uplatňuje vo všetkých ostatných odboroch. Ďalej je možné uvažovať o čiastočnom znížení podielovej odmeny (§ 4 ZT), ktorou sú odmeňované znalecké úkony týkajúce sa ohodnocovania nehnuteľností a stavieb (vzhľadom na náročnosť výkonu znaleckej činnosti, počet znalcov a výšku odmien sa jedná zrejme na o najoptimálnejšie priame opatrenie).

Nákladom štátu v občianskom súdnom konaní sú trovy znaleckého dokazovania najmä vtedy, ak

a) účastník nezložil preddavok na trovy znaleckého dokazovania (§ 141 OSP), na ktorý ho súd zaviazal uznesením pod následkom jeho vymáhania. Náklady na vymáhanie častokrát presahujú sumu trov zaplatených štátom.
b) účastníkovi bolo priznané oslobodenie od súdnych poplatkov, v dôsledku čoho platí trovy ním navrhnutých dôkazov v konaní štát (§ 148 ods. 1 OSP) bez toho, aby mohol vyžadovať od neho ich náhradu

Ad a) Je pozostatkom určitej nekoncepčnosti socialistickej právnej úpravy (náuky) vedúcej k zlúčeniu sporových a nesporových súdnych konaní do jedného procesného predpisu, že je možnosťou, aby súd uložil účastníkovi povinnosť zložiť preddavok na trovy dôkazu, ktorý navrhol alebo ktorý nariadil súd o skutočnostiach ním uvedených alebo v jeho záujme. V sporových súdnych konaniach by malo byť vyjadrením prejednacej zásady, že tá strana, ktorá vykonanie dôkazu navrhne, zároveň platí trovy tohto dôkazu. Rozloženie dôkazného bremena medzi strany v súdnom konaní sa spravidla podáva z medzi účastníkmi sporných skutočností s ohľadom na normy hmotného práva. Je preto potrebné, aby sa v sporových

konaniach presadila zásada, že ten účastník, ktorý navrhne vykonanie dôkazu na preukázanie sporných skutočností, vo vzťahu ku ktorým v konaní nesie dôkazné bremeno, povinne zložil preddavok na trovy konania a bez zloženia preddavku súd dôkaz nevykoná a na návrh na vykonanie dôkazu sa neprihliada. Za tým účelom sa javí ako vhodné novelizovať príslušné ustanovenia OSP.

V rámci vyhlášky o spravovacom a kancelárskom poriadku pre súdy a ZZTP sa javí ako vhodné podrobnejšie (metodicky) upraviť postup priberania znalca do konania s ohľadom na prekonzultovanie zadania, jeho rozsahu a s ohľadom na stanovenie odhadovaných nákladov znaleckého dokazovania. Znalec ešte pred začatím vykonávania znaleckého skúmania by mal byť povinný orgánu verejnej moci uviesť odhadovanú výšku nákladov znaleckého dokazovania s tým, že vo výsledku môže byť prekročená maximálne o 10%. Orgán, ktorý znalca do konania pribral potom bude vedieť určiť v zásade presne výšku preddavku na trovy dokazovania znalcom a nemusí byť „zaskočený“ tou skutočnosťou, že náklady znaleckého dokazovania značne prevyšujú výšku preddavkov zložených účastníkom konania (z čoho potom pramení aj to, že náklady sa hradia z rozpočtu).

S ohľadom na zvýšenie transparentnosti vzťahov medzi orgánmi verejnej moci a znalcami by mal orgán verejnej moci pri ustanovovaní znalca osloviť nezávisle viacerých znalcov a vyzvať ich (pokiaľ je to možné s ohľadom na počet znalcov v príslušnom odvetví) na uvedenie odhadovanej výšky nákladov znaleckého dokazovania.

Malo by byť zároveň až na výnimočné a odôvodnené prípady vylúčené, aby celý súdny spis bol predkladaný znalcovi, keďže znalecké skúmanie v niektorých prípadoch trvá niekoľko mesiacov až rokov, v rámci ktorých môže dôjsť k zbytočným prieťahom v konaní (odškodnenie účastníkov v konečnom dôsledku platí štát). Súdu spravidla nič nebráni v tom, aby pokračoval v konaní a vykonávaní iných dôkazov aj počas toho obdobia, keď sa vykonáva znalecké dokazovanie. Predkladanie celého súdneho spisu znalcovi zároveň často vedie k tomu, že znalec je náchylný vyjadrovať sa aj k právnym otázkam a môže byť nepriamo ovplyvnený skutkovými tvrdeniami účastníkov.

Je potrebné zvážiť zavedenie (podrobnejšiu úpravu) inštitútu, ktorý sa nachádza napr. v nemeckom procesnom práve (§§ 485 – 494a Zivilprozessordnung) - *Selbständiges Beweisverfahren*. Častokrát sú medzi účastníkmi sporového konania sporné len odborné skutkové otázky. Súdna prax zastáva stanovisko, že akýkoľvek znalecký posudok vyhotovený niektorým účastníkom pred samotným sporovým občianskym súdnym konaním má v občianskom súdnom konaní povahu len listinného dôkazu, najmä s ohľadom na to, že nie je zaručená „objektivita“ znalca a v tomto konaní sa opätovne siaha k vyhotoveniu ďalšieho (nového) znaleckého posudku. Zavedením tohto inštitútu by bolo možné eliminovať prípadné pochybnosti o „objektivite“ znaleckého posudku, ktorý by vždy mohol byť potom použitý ako dôkaz s dôkaznou povahou znaleckého posudku.

Ad b) Je možné uvažovať o legislatívnej zmene § 148 ods. 1 OSP v tom zmysle, že aj v prípadoch, keď sú u účastníka splnené predpoklady na oslobodenie od súdnych poplatkov,

by mohol byť štát oprávnený uložiť povinnosť účastníkovi povinnosť na náhradu trov konania, ktoré štát platil. Súd by pritom na zmiernenie sociálnych dôsledkov takejto úpravy mohol byť oprávnený uložiť, aby tieto trovy účastník nahradil v dlhšej časovej lehote (hoc aj niekoľko rokov) resp. v primeraných splátkach rozložených hoc aj do niekoľkých rokov. Opatrenie by viedlo k vyššej procesnej zodpovednosti účastníkov v sporovom konaní a najmä zvažovanie dôkazných návrhov (znalecké dokazovanie, kontrolné znalecké dokazovanie) v konaniach, kde z dôvodu svojho oslobodenia nenesú procesnú zodpovednosť za jeho náklady.

2.3.2.2) Tlmočníci a prekladatelia

Tlmočné ako trovy súdneho konania je celé hradené z rozpočtovej kapitoly MS SR, keďže účastníci majú (ústavne zaručené) právo konať pred súdom vo svojej materčine alebo v úradnom jazyku štátu, ktorému rozumejú. Súd je povinný zabezpečiť účastníkom konania rovnaké možnosti na uplatnenie ich práv (§ 18 OSP). Trovy spojené s tým, že účastník koná vo svojej materčine, platí štát a účastníkovi preto nemožno uložiť povinnosť takéto trovy konania nahradiť (R 21/1986). Vzhľadom na nezvyšovanie odmien v rokoch 2004 – 2010 sa nejaví ako vhodné uvažovať o znižovaní sadzieb tarifných odmien. V najkrajnejšom prípade je možné uvažovať o čiastočnom znížení tarifných odmien tlmočníkov (napr. 4%) a prekladateľov (napr. 5%), avšak môže sa to odraziť na znížení počtu tlmočníkov, ktorých je už v súčasnej dobe nedostatok. Čiastočný priestor na korekcie je teda dosiahnuteľný cez § 10 ZT, kde je upravená jednak odmena prekladateľa a jednak kvantifikované, čo sa rozumie stranou prekladu. Pri priamom neznižovaní sadzieb odmien je možné uvažovať v krajnom prípade o inej kvantifikácii strany prekladu.

Je vhodné uvažovať s preložením formulárov typových súdnych dožiadaní do zahraničia v typových sporoch, v štandardných (tzv. silných) jazykoch a zaviesť do programových aplikácií, ktoré sú súdmi využívané resp. požiadať súdy, aby preklady akýchkoľvek dožiadaní do cudziny žiadali aj v elektronickej forme a postupne z nich po anonymizácii údajov budovať databázu preložených dožiadaní, ktorá bude prístupná len interne, avšak bude z nej možné čerpať v obdobných prípadoch.

Javí sa však ako vhodné, aby v procesných predpisoch bola podrobnejšie upravená problematika náhrady trov súvisiacich s tlmočením a prekladmi. Vo vzťahu k tlmočeniu je potrebné trvať na tom, čo bolo uvedené vyššie a síce, že trovy tlmočenia účastníci nenahrádzajú, avšak pokiaľ ide o preklady písomností, ktorými uplatňujú svoj nárok resp. sa proti nemu bránia, je vhodné výslovne upraviť, že tieto trovy účastníci nahrádzajú resp. sami znášajú. V súčasnej aplikačnej praxi sa postupuje nejednotne a vo veľa prípadoch súdy náhradu od účastníkov nevyžadujú, čo vedie k neodôvodnenému zvýšeniu výdavkov.

2. 3 Nepriame opatrenia

Ako efektívny nástroj kontroly sa môže javiť zavedenie povinnej elektronickej podoby znaleckých denníkov, prostredníctvom ktorej by MSSR získalo priamy a sumárny prehľad

o počte znaleckých, tlmočníckych a prekladateľských úkonov, ich účtovaní, čo by mohlo prispieť k zvýšenej transparentnosti prostredia a efektívnejšej možnosti vykonávania dohľadových oprávnení.

3./ Exekútori

3.1 Právna úprava – vyhláška MSSR č. 288/1995 Z.z. (ET), Exekučný poriadok (EP)

3.2 Všeobecné zhodnotenie – Značný priestor na úspory najmä opatreniami legislatívnej povahy. Právna úprava postavenia súdnych exekútorov, vedenia exekučného konania a ich odmeňovania sa v súčasnosti javí ako nedostatočná. Všeobecne by boli opodstatnené viaceré zmeny pokiaľ ide o odmeňovanie, povahou koncepčné. Čiastkovými priamymi opatreniami je možné dosiahnuť určitý výsledok vo vzťahu k efektivite vynakladania verejných zdrojov, avšak zásadnejšou koncepčnou zmenou by mohol byť efekt pre verejné financie a vymožiteľnosť práva oveľa vyšší.

3.3. Priame (jednoduché) opatrenia – v rámci zefektívnenia výdavkov verejného sektora je možné uvažovať o čiastočnom znížení odmien súdnych exekútorov resp. o ich presnejšej úprave. Súd platí exekútorovi trovy v prípade zastavenia exekúcie na vymoženie pohľadávky na výživnom pre nemajetnosť podľa § 57 ods. 1 písm. h) EP v spojení s § 203 ods. 2 EP. V prípade výživného platí exekútorovi aj preddavok na trovy, ak exekútor oň požiada - § 197 EP. Vzhľadom na počet vecí sa javí ako možné zavedenie paušálnej sumy preddavku na trovy v tomto prípade a zároveň o paušalizovaní sumy trov v týchto prípadoch.

3.4 Koncepčné opatrenia vo vzťahu k výdavkom na exekútorov

- zavedenie povinnosti pravidelného auditu exekútorského úradu;
- sprísnenie podmienok poistenia zodpovednosti za škodu súdneho exekútora a úpravu priamo žalovateľného nároku poškodeného voči poisťovni;
- zrušenie povinnosti/právomoci súdu v exekučnom konaní vykonávať administratívne úkony napr. poverenia. Súd bude rozhodovať len v prípade sporu medzi oprávneným, povinným príp. treťou osobou.
- vyriešiť istotu v momente ukončenia exekučného konania, s povinnosťou vyúčtovania trov účastníkom
- celkové koncepčné prehodnotenie štruktúry odmien súdnych exekútorov

4./ Advokáti

4.1 Právna úprava – vyhláška MSSR č. 655/2004 Z.z. (AT), OSP, TP

4.2 Všeobecné zhodnotenie - určitý priestor na zlepšenie efektivity, dosiahnuteľný najmä priamymi opatreniami legislatívnej povahy

najpravo.sk

4.3 Priame opatrenia - v rámci zníženia výdavkov verejného sektora je možné uvažovať o (ďalšom) znížení tarifných odmien vo všeobecnosti, ktoré sa však môže odraziť v nižšej dostupnosti právnych služieb pre fyzické osoby. V rámci týchto opatrení je možné uvažovať najmä s úpravou výšky vedľajších zložiek odmien advokátov:

- náhrada za stratu času – v súčasnosti je nastavená ako 1/60 výpočtového základu za polhodinu, čo predstavuje 12,02 EUR (24,02 EUR/hod). Úkony právnej služby nie sú vždy vykonané priamo advokátom, ale môžu byť vykonané advokátskym koncipientom a v tomto prípade v rámci tarifnej odmeny (resp. následne náhrady trov konania) je možné uvažovať s tým, aby táto položka bola znížená na 1/3, ak úkon právnej služby nevykonal priamo advokát

- trovy náhradného obhajcu – je potrebné upraviť otázky platenia trov náhradnému obhajcovi, ktorému by mala byť v zásade priznávaná len náhrada za stratu času resp. jeho nároky by mali byť upravené odlišne od bežných trov advokáta

- náhrada cestovných výdavkov – v súčasnom stave sa advokátovi poskytujú cestovné náhrady podľa predpisov o cestovných náhradách (z.č. 283/2002 Z.z. a vykonávacie predpisy). Javí sa ako nie celkom opodstatnené, aby sa advokátom poskytovali cestovné náhrady v zmysle rovnakých pravidiel ako zamestnancom pri pracovných cestách, keďže pri cestách motorovým vozidlom (a nákladov na jeho obstaranie) si osoby v pracovnom pomere nemôžu spravidla uplatňovať daňové výhody, ktoré si v tejto súvislosti môžu uplatňovať advokáti. Nie ojedinele sú pri vyúčtovaní odmien využívané doklady vozidiel s vyššou spotrebou, hoc nie je zo strany súdu vždy možné dostatočne preveriť, akým vozidlom (a či vôbec vozidlom) sa advokát na procesný úkon dostavil. Ako vhodné opatrenie sa javí ustanoviť pevnú sumu ako náhradu výdavkov za použitie motorového vozidla napr. na 0,2 EUR/1km bez ohľadu na to, aké motorové vozidlo advokát použije.

4.4 Koncepčné opatrenia vo vzťahu k výdavkom na advokátov

4.4.1 Prijatie samostatného predpisu o náhrade trov konania

AT je vyhláškou, ktorá vykonáva zákon o advokácii. Je opodstatnené uvažovať o prijatí všeobecne záväzného právneho predpisu, ktorým by bola upravená priamo a veľmi podrobne náhrada trov konania účastníkov. Inšpiráciou by mohli byť napríklad veľmi podrobné nemecké predpisy, kde sú náhrady veľmi podrobne upravené.

4.4.2 Prehodnotenie koncepcie právnej pomoci osobám materiálnej núdzi

Je dôvodné sa zaoberať hodnotením „dvojkoľajného systému“ - právnu pomoc pre ľudí materiálnej núdzi vykonávajú jednak advokáti a jednak právnici Centra právnej pomoci – obe skupiny sú platené štátom. Podrobnejšie prehodnotenie tejto koncepcie je súčasťou inej úlohy riešenej Ministerstvom spravodlivosti SR, v rámci ktorej sa uvažuje s nastavením spoluúčasti zastupovaného a štátu na trovách právneho zastúpenia určením pomerného

percenta podľa výšky príjmov v niekoľkých príjmových stupňoch (t.j. klient pripláca od 0% pre najnižšiu príjmovú skupinu do napr. 50% pre ľudí ktorí majú príjem vyšší ako je momentálne nastavená hranica materiálnej núdze, ale komerčného advokáta si stále dovoliť nemôžu, medzitým môžu byť príjmové pásma na spoluúčasť 20%, 30%...). Samotné odmeny v súčasnom systéme sú však už nastavené pomerne nízko. Pri dvojkoľajnosti systému stojí určený advokát štát pre osobu v materiálnej núdzi približne 130 – 200 EUR za celé konanie na jednom stupni (hrubý odhad). Právnik Centra právnej pomoci približne 100 euro (veľmi hrubý odhad).

5. Ďalšie koncepčné opatrenia

5.1 Celkové prehodnotenie koncepcie vyberania súdnych poplatkov

Koncepčne je vyberanie súdnych poplatkov nezmenené od roku 1951, keď aj v novších právnych predpisoch sa v podstate len prepisoval pôvodný koncept pôvodných úprav. V posledných rokoch došlo k značnému rozšíreniu osobných a vecných prípadov oslobodenia od platenia súdnych poplatkov tak, že § 4 ZoSUP v súčasnosti pozná približne **11 bodov tzv. vecných oslobodení** od súdnych poplatkov a **24 bodov tzv. osobných oslobodení od súdnych poplatkov**, čo spolu predstavuje dosť rozsiahlu časť súdnych konaní, v ktorých sa súdne poplatky neplatia. V poslednom období bolo zavedených aj viacero prípadov, kedy dochádza k vráteniu súdnych poplatkov, čo vedie k značnej administratívnej náročnosti činností súvisiacich s platením súdnych poplatkov a zároveň aj k motivácii na podávaniu opravných prostriedkov (napr. odpor proti platobnému rozkazu), ktorých cieľom je len predĺženie občianskeho súdneho konania. Právna úprava by mala byť prehodnotená v tom zmysle, aby sa prípady oslobodenia od platenia súdnych poplatkov eliminovali a zároveň, aby sa súdne poplatky v priebehu súdneho konania platili pokiaľ možno v paušálnej výške. Časť poplatkovej povinnosti by mohla byť presunutá po právoplatnom skončení prípadu, keď by sa rozhodovalo o náhrade trov štátu v súvislosti s konaním. Prehodnotenie prípadov tzv. zákonného oslobodenia od súdnych poplatkov by mohlo priniesť zvýšenie príjmov.

5.2 Zavedenie paušálnej sumy náhrady trov štátu týkajúcej sa pojednávania

Podľa súčasných procesných predpisov platí, že štát má v zásade právo na náhradu trov konania, ktoré platil (§ 148 OSP). Platí zároveň, že účastníkovi alebo jeho zástupca môže zodpovedať za úhradu trov konania, ktoré vznikli hoc aj náhodou, ktorá sa im prihodila (§ 147 OSP). Súdne pojednávania bývajú často odročované napr. z dôvodov na strane účastníka, ktorého postihne náhoda (napr. ochorenie). Tieto prípady nie sú ojedinelé a javí sa, že nie vo všetkých prípadoch sú skutočnosti napr. o nepriaznivom zdravotnom stave účastníka, založené na pravdivých informáciách. Účastník, ktorý má v úmysle len vyvolanie procesnej obštrukcie, keďže si je vedomý, že v spore nemôže byť úspešný a rovnako vie, že bude znášať aj trovy protistrany, nemá motiváciu takúto procesnú obštrukciu nevyužívať. Zavedením **paušálnej sumy trov pojednávania** (napr. 100 EUR), ktorú by súd v zmysle § 147 OSP bol oprávnený uložiť účastníkovi/zástupcovi ako náhradu trov štátu by sa mohlo zefektívniť súdne konanie a procesná disciplína účastníkov.

5.2 Zmeny v občianskom súdnom poriadku vo vzťahu k oslobodeniu od súdnych poplatkov

Okrem oslobodení od platenia súdnych poplatkov, ktoré vymedzuje ZoSUP, má možnosť súd podľa konkrétnych okolností veci priznať účastníkovi aj oslobodenie individuálne (§ 138 OSP). Priznanie tohto typu oslobodenia má v súčasnom stave procesného predpisu zásadný vplyv na náklady štátu súvisiace s vedením dokazovania v súdnom procese, keďže účastníkovi, ktorý bol oslobodený od súdnych poplatkov nemožno podľa súčasných pravidiel uložiť úhradu akýchkoľvek trov, ktoré v konaní platil štát. Túto úpravu je potrebné prehodnotiť tak, aby súdy rozhodovali o úplnom oslobodení od súdnych poplatkov len v naozaj výnimočných prípadoch. Na dosiahnutie tohto cieľa sa javia ako vhodné nasledovné opatrenia:

- Uznesenie o oslobodení od platenia súdnych poplatkov sa bude musieť odôvodniť (v súčasnosti sa musí odôvodniť len nepriznanie, čo môže zvádzať k zvažovaniu „menšej pracnosti“ a náchylnosti k oslobodzovaniu od súdnych poplatkov úplne);
- Zavedenie formulárov pre žiadosti o oslobodenie od súdnych poplatkov s presne vymedzenými položkami pre preukázanie predpokladov;
- Doručovanie všetkých uznesení o priznaní oslobodenia od súdnych poplatkoch predsedovi súdu, ktorý bude mať právo podať opravný prostriedok;
- Zváženie vylúčenia úplného oslobodzovania od súdnych poplatkov v niektorých typoch sporov (napr. v sporoch, kde účastník požaduje náhradu nemajetkovej ujmy)

V Českej republike je v súčasnosti taktiež uvažované so zmenou OSP vo vzťahu k ustanoveniam § 30 a § 138 v podobnom vymedzení.

C) Vyhodnotenie

S ohľadom na analýzu súčasného stavu a do úvahy prichádzajúcich opatrení je dôvodné predpokladať, že prijatím popísaných opatrení je možné dosiahnuť úsporu 5 - 10% súčasných výdavkov.